

Geocaching
- szukaj skrzynek
w sercu Kaszub!

- 1 Kalwaria Wielewska
- 2 Kościół pw. św. Mikołaja w Wielu
- 3 Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Karsinie
- 4 Muzeum Ziemi Zaborskiej w Wielu
- 5 Regionalna Izba Pamiątek w Karsinie
- 6 Wieża widokowa w Przytarni
- 7 Drewniana zabudowa wsi w Borsku

Dofinansowano ze środków Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej

Serce Kaszub
LOKALNA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA „SERCE KASZUB”
ul. Świętojańska 5E, 83-400 Kościerzyna
tel. (+48) 58 685 33 87, 790 200 211
e-mail: biuro@lot-sercekaszub.pl
www.lot-sercekaszub.pl

REKOMENDOWANI ORGANIZATORZY CZASU WOLNEGO

- Wielewskie rowery - wypożyczalnia rowerów
Wiele, ul. Dąbrowska 27, tel. 660 902 830,
www.wielewskierowery.pl
- Jet - Stream loty paralotnią
Lotnisko Borsk, tel. 500 100 788/ 517 240 062,
www.jet-stream.pl
- Bedeker - kaszubskie rękodzieło
Wiele, ul. Pocztowa 7 B, tel. 605 847 758
- Kolo Caffè - mobilna kawiarenka
Wiele, przy kąpielisku, tel. 692 489 317
www.kolocaffe.pl
- Przystań Nad Wdą - spływy kajakowe
Borsk 34 B, tel. 694 509 513, www.kajaki.salata.pl
- RM Studio- fotografia Radosław Mankiewicz
te. 606 416 018, www.rmstudio.com.pl
- Agencja eventowa Sparker - roznieć żar przygody
Półwysep Lipa, Wdzydze Tucholskie - Lipa 2
tel. 601 058 336, www.sparker.pl

- ### SZLAKI TURYSTYCZNE:
- Szlak kajakowy na rzece Wdzie
  - Stołemowe Szlaki Nordic Walking
  - Szlak rowerowy „Pętla Przytarnia”
  - Szlak rowerowy „Dookoła Jezior Wdzydzkich”
  - Trasa rowerowa „Szlak Kaszubskiej Żurawiny”
  - Trasa rowerowa „W południowej części Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego”
  - Szlak turystyczny Kręgów Kamiennych
  - Szlak turystyczny Wdzydzki
  - Szlak turystyczny Rzeki Zbrzycy

WARTO ZOBACZYĆ!

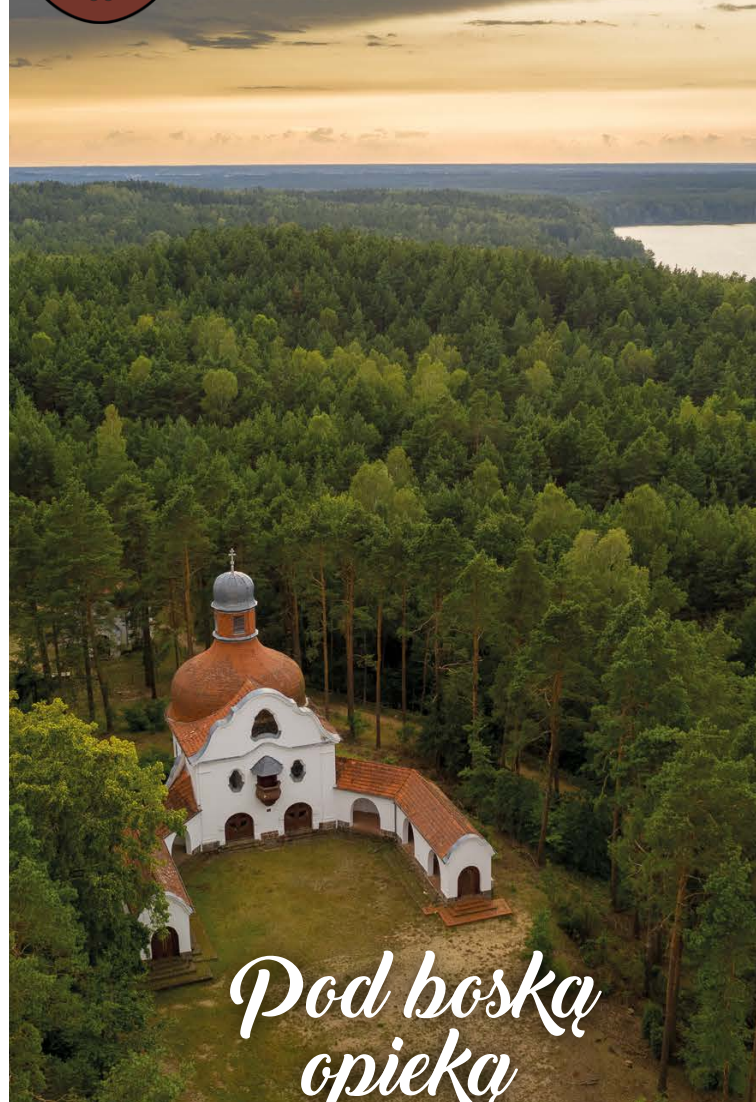
- Lotnisko w Borsku
- Kąpielisko nad Jeziorem Wielewskim
- Zespół ruralistyczny wsi Wdzydze Tucholskie
- Pomnik Hieronima Derdowskiego w Wielu
- Popiersie Wincentego Rogali przy szkole w Wielu
- Rezerwat przyrody „Kręgi Kamienne” w Odrach (8 km od Karsina)
- Plac św. Jana w Karsinie
- Platformy widokowe z infrastrukturą WPK w Przytarni i Wdzydzech Tucholskich
- Park dworski wraz z alejami dojazdowymi w Cisewiu

REKOMENDOWANE OBIEKTY NOCLEGOWE ORAZ GASTRONOMICZNE:

- Ośrodek Wypoczynkowy „LARGO”**
Czarnowodzianka 2, tel. 58 687 31 87/ 691 891 551,
www.largo.pl
- Ośrodek Wypoczynkowy „Półwysep Lipa”**
Lipa 2, tel. 605 446 655,
www.polwyseplipa.pl
- Ośrodek Wypoczynkowy „eFKa Wiele” Firma Rodzinna**
Piątkowo 2, tel. 58 687 34 65/ 784 844 786,
www.efka-wiele.pl
- „Jasnochówka” Domki Letniskowe**
Borsk, tel. 575 01 12 80
www.jasnochowka.pl
- Karczma Jasnochówka**
Borsk - Jasnochówka 2, tel. 724 851 514
- Domek Pilota**
Borsk 6B, tel. 500 100 788
www.jet-stream.pl
- Wdzydzka Checz - apartamenty na Kaszubach**
Wdzydze Tucholskie 6, tel. 798 273 421
www.wdzydzkachecz.pl
- Abisynia Kaszubska - domki letniskowe**
Abisynia 4 B, tel. 695 279 360/ 505 010 763
www.abisyniakaszubska.pl
- Przystań Nad Wdą- pokoje gościnne**
Borsk 34 B, tel. 694 509 513
www.kajaki.salata.pl
- Kaszubskie Stowarzyszenie Agroturystyczne „Kościerska Chata”- noclegi**
www.na-kaszuby.pl

Informacja turystyczna

i Centrum Informacji Turystycznej w Wielu
ul. Dąbrowska 36 B
tel. 58 687 34 70, www.cit.karsin.pl

Pod boską opieką

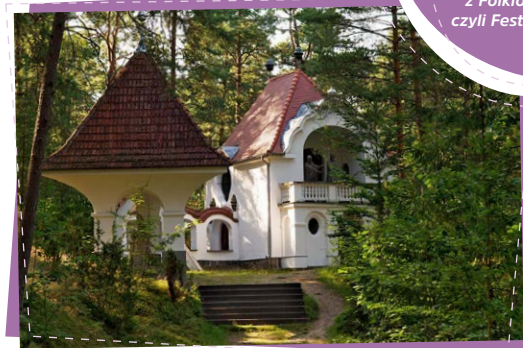

Gmina Karsin

Pierwsze wzmianki o miejscowościach gminy pochodzą z czasów krzyżackich. Są to najczęściej przywileje lokacyjne wsi (Karsin otrzymał taki przywilej w 1360 r.). Ziemię obecnej Gminy Karsin już od średniowiecza określano mianem Zaborów. Nazwa ta poświadczona jest pod koniec XIII w. i wywodzi się od określenia "za borem", czyli ziemia leżąca w borach w stosunku do władzy pana nią zarządzającego. W skład gminy wchodzi 11 sołectw: Bąk, Borsk, Cisewie, Dąbrowa, Górki, Karsin, Osowo, Przytarnia, Wdzydze Tucholskie, Wiele i Zamość. Ze względu na swe położenie i liczne atrakcje, rejon ten od dawna jest odwiedzany przez rzesze turystów. Nieskażone przemysłem środowisko, piękne jeziora, grzybodajne polacie kompleksów leśnych, liczne trasy rowerowe, piesze i kajakowe stwarzające idealne warunki do aktywnego wypoczynku dla żeglarzy, wędkarzy, myśliwych, grzybiarzy i obserwatorów przyrody. Połowę powierzchni gminy stanowią lasy, a 26% zajmuje Wdzydzki Park Krajobrazowy.

Wiele jest jedną z miejscowości na Kaszubach, gdzie corocznie w lipcu odbywają się Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata, czyli Festiwal Folkloru.

1 Kalwaria Wielewska

Kalwaria Wielewska leży na malowniczych, zalesionych stokach Białej Góry nad Jeziorem Wielewskim. To kaszubskie sanktuarium Męki Pańskiej jest jedyną Kalwarią w diecezji Pelplińskiej. Powstała z inicjatywy miejscowego proboszcza – ks. Józefa Szydłaka. Inicjator i budowniczy kalwarii chciał, aby była ona upamiętnieniem I wojny światowej i poległych na niej żołnierzy, jak i też stanowiła pociechę dla osieroconych, którzy w czasie wojny utracili swoich najbliższych. Miała podtrzymać ducha katolickiego i polskiego wśród ludu kaszubskiego. Zamiśl założenia Kalwarii narodził się najprawdopodobniej około roku 1905, choć pierwsze starania o pozwolenie na budowę datowane są dopiero na rok 1915. W skład Kalwarii wchodzi 23 obiekty: 14 kaplic, 6 kompozycji rzeźbiarskich, święte schody, ambona, pustelnia. Pod względem wielkości i formy kaplice są bardzo zróżnicowane i nawiązują do nurtu architektury modernistycznej. Od 1962 roku Kalwaria Wielewska wpisana jest do rejestru zabytków.

2 Kościół pw. św. Mikołaja w Wiele

Obecny kościół został zaprojektowany w 1902 r. przez znanego architekta poznańskiego Rogera Sławskiego, lecz w swojej architekturze nawiązuje do modelu poprzedniej świątyni z 1728 r., która została rozebrana w 1894 r. ze względu na zły stan. Kościół zbudowany jest w stylu neobarokowym na planie krzyża. Wewnątrz znajdują się polichromie oraz wiele zabytkowych obrazów, feretronów, monstrancji, kielichów. W kościele znajduje się XVII – wieczny obraz Matki Boskiej Pocieszenia malowany olejem na płótnie. Innym cennym zabytkiem jest dzwon z 1686 r. odlany przez A. Wittwercka z Gdańska.

Wiele, ul. Derdowskiego 3
tel. 58 687 34 91, www.kalwariawielewska.pl

3 Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Karsinie

Drewniany budynek kościoła został zbudowany w stylu neogotyckim zwanym również „wiejskim gotykiem”. Charakterystyczną wieżą kościelną stanowi główny motyw gminnego herbu. Na uwagę zasługuje wyposażenie kościoła oraz niespotykane w kościołach rozwiązania architektoniczne. Powstał w latach 1904-1906, początkowo jako kaplica, a następnie przekształcony w kościół filialny wielewskiej parafii. Większość wyposażenia kościoła pochodzi z dwudziestolecia międzywojennego, wówczas to świątynia uzyskała ostateczny kształt.

Karsin, ul. Długa 192
tel. 58 680 04 15

4 Muzeum Ziemi Zaborskiej w Wiele

Placówka powstała w 1987 r. jako część Gminnego Ośrodka Kultury. Jej głównym bogactwem jest spuścizna po Leonardzie Brzezińskim. Od 1954 r. zaczął on gromadzić zabytki kultury i sztuki ludowej, czego efektem jest zgromadzenie 365 eksponatów, w ogromnej większości pochodzących z Kaszub południowych. Brzeziński stworzył własną szkołę haftu kaszubskiego, wyróżniającego się precyzją wykonania i swoistą kolorystyką. Wyrabiał również różne przedmioty z rogu bydłęcego, w tym bardzo efektowne tabakierki. Najstarsze muzealia pochodzą z końca XVIII w., 144 z XIX., w tym na pewno 17 z pierwszej jego połowy 167 z pierwszej połowy XX w.

Wiele, ul. Dąbrowska 32
tel. 58 687 34 70

5 Regionalna Izba Pamiątek w Karsinie

W miejscowości Karsin przy Zespole Szkół nr 1 mieści się Regionalna Izba Pamiątek, gromadząca ślady przeszłości, świadczące o bogatych tradycjach regionu. Placówka istnieje od 30 lat, a jej inicjatorami byli ówczesny kierownik szkoły Albin Pobłocki i historyk z Uniwersytetu Gdańskiego prof. Józef

Borzyszkowski. Obecnie w zbiorach Izby, oprócz monet i banknotów, znajduje się prawie 200 eksponatów oraz ogromna ilość starych zdjęć. Do osobliwości wystawy należą mapka części Karsina z 1890 roku, sekstans – przyrząd służący do określania szerokości geograficznej na podstawie pomiaru wysokości Słońca, a także fragmenty biżuterii kobiecej z XIX w., oraz liczne przedmioty z czasu II wojny światowej.

Karsin, ul. Długa 167
tel. 58 687 31 79

6 Wieża widokowa w Przytarni

Oddana do użytku w 2020 roku wieża, liczy 40 metrów wysokości i posiada dwa tarasy widokowe, na 27 i 37 metrze. Jest to drugi najwyższy punkt widokowy na Kaszubach, zaraz po Wieżycy. Przy wieży znajduje się również budynek do obsługi ruchu turystycznego i edukacji ekologicznej, izba wystawowa. Na szczycie wieży zamontowanych zostało osiem kamer. Cztery kamery, po jednej z każdej strony tarasu widokowego, służą do udostępniania podglądu z wieży online, a cztery pozostałe kamery do monitorowania terenu wokół wieży.

7 Drewniana zabudowa wsi w Borsku

Solecka wieś Borsk, licząca ponad 170 mieszkańców, jest najmniejszym sołectwem gminy Karsin. Borsk wyróżnia się rzadko spotykanym nagromadzeniem tradycyjnej drewnianej zabudowy z początków XX w., położonej w centrum wsi.

CIEKAWOSTKA

Na terenie gminy znajduje się 177 obiektów zabytkowych wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, z czego 6 jest na liście Narodowego Instytutu Dziedzictwa.